

NOVIOPOSTA

In dit nummer

Brandenburger Tor

Perfins uit Nijmegen

Reclame in stempels

Redactie:
J. Mulder
J. Spijkerman
J.M.A.G. Stroom

Fotografie:
W.A. v.d. Wagt

Basis ontwerp:
L. Thijsen

Illustraties:
W. Resink

Expeditie:
F. Piers
Tolhuis 35-17
6537 NN Nijmegen
Tel. 024-3444208

De Nijmeegse perfins

Na de inleiding in een vorig nummer van NovioPosta komen nu alle Nijmeegse perfins aan bod. De perfins kunnen rechttop, kopstaand of zelfs in spiegelbeeld in de zegels voorkomen. U leest in dit artikel ook hoe het puntstempel 106 (Tilburg goirke) op deze zegel terecht kon komen.

Jan Rijsdijkprijs 2012

Dit jaar was de Jan Rijsdijkprijs voor M.C. Meeuwsen. Deze prijs wordt uitgereikt aan niet-bestuursleden die een grote bijdrage leveren aan de vereniging. De heer Meeuwsen verzorgt al jaren de complete inname en afwikkeling van rondzendmateriaal, een belangrijke en tijdrovende taak.

Bibliotheek en Commissie Veilingen
M.H.A.M. Jochoms, 1e Colonjes 3b
6562 DL Groesbeek, tel. 024-3241542
philarinie@gmail.com

J. Cremers, Koningin Julianalaan 2
6576 AR Ooy, tel. 024-6631367
jhpcremers@gmail.com

Nederlandse FDC-dienst
H.J.W.H. de Vos, De Lingert 62-06
6605 DW Wijchen, tel. 024-6417236
Postbankrekening 4346530 t.n.v.
Ned. FDC-dienst "NOVIOPOST"
Nijmegen
foxphilately@post.com

Rondzenddienst
Algemene leiding en Administratie:
G.L.P. Dezaire, Lankforst 52-14,
6538 KH Nijmegen, tel. 024-3446150.
g.dezaire@upcmail.nl
Bankrekening 2744133 t.n.v.
Hoofd Rondzendingen "Noviopost"

Aanleveren en afwikkelen Boekjes
M.C. Meeuwse, Diamantstraat 46
6534 WZ Nijmegen, tel. 024-3561965

*Distributie wijkroondzendingen
en Nederland & Overzee:*
C. Knoop, Leuvenbroek 10-18 N
6546 XB Nijmegen, Tel. 024-3555606
c.knoop3@chello.nl

Distributie Overige Gerichte Zendingen:
W. Bleumink-Liebers, Fahrenheit-
straat 86, 6533 JK Nijmegen
tel. 024-8900729
w.bleulie1@xmsnet.nl

Ledenadministratie
J.H.A. Ebben, Jekerstraat 15
6542 RZ Nijmegen, tel. 024-3771648
leden-noviopost@kpnplanet.nl

Redactie Novioposta
J. Mulder, Hazeleger 218,
5431 HT Cuijk, tel. 0485-314047
redactie.novioposta@gmail.com

Nieuwtjesdienst Buitenland
G.A.J. Kolman, Akkerslagen 45
5364 RG Escharen, 0486-473868
Postbankrekening 5552048 t.n.v.
Hoofd Nieuwtjesdienst
"NOVIOPOST" Nijm.
gajkolman@home.nl

Bijeenkomsten Klever Briefmarken Sammler Verein

Onze vereniging onderhoudt goede
contacten met de Klever Briefmarken
Sammler Verein. Dat betekent dat u
daar van harte welkom bent op hun
bijeenkomsten.

In 2012 zijn die op de volgende zonda-
gen:

18 maart
15 april
20 mei
10 juni
8 juli

van 10.00-12.00 uur in het "Kolping-
haus", Kolpingstrasse 11, Kleef.

Iedereen is van harte welkom !

Jaarvergadering van 6 januari

Achter de bestuurstaafel van links naar rechts A. Thijssen (penningmeester), A. F. Buitenhuis (voorzitter) en G.L.P. Dezaire (algemene leiding en administratie rondzenddienst). Tijdens de vergadering werden een aantal belangrijke zaken besproken. Het verslag komt in het volgende nummer van Novioposta.

**Nijmeegse
POSTZEGEL- &
MUNTENHANDEL**

van Welderenstraat 16
6511 MK Nijmegen
Postbus 1524
6501 BM Nijmegen
Tel./Fax 024 - 322 46 36

Geopend:
Dagelijks van
10.00-18.00 uur
Maandag gesloten
Donderdag
Koopavond
Zaterdag
Tot 17.00 uur

- POSTZEGELS
- MUNTEN
- BANKBILJETTEN
- OUDE ANSICHTKAARTEN
- BIDPRENTJES
- OUDE GRAVURES

www.muntenpostzegels.nl
muntenpostzegels@zonnet.nl

En alle soorten postzegel, munten
en prentbriefkaartbehoeften

Voor de volgende nummers van Novioposta zoekt de redactie nog artikelen van onze eigen leden. Desgewenst is hulp bij het schrijven mogelijk. Copy kan tot uiterlijk 15 mei 2012 ingeleverd worden. Het postadres van de redactie is:

Hazeleger 218, 5431 HT Cuijk.

E-mail: redactie.novioposta@gmail.com

Noviopostje

Aangeboden:

Ongeveer 100 ansichtkaarten Amsterdam.

Informatie verkrijgbaar bij redactie Novioposta.

Grote Veiling Noviopost

Op 14 april 2012 is het weer zover. Dan wordt de halfjaarlijkse grote veiling van Noviopost weer georganiseerd. Alle leden worden opgeroepen om hun overtoollig materiaal eens goed te bekijken en via deze veiling aan de andere leden van de vereniging aan te bieden. Kavellijsten kunnen digitaal aangeleverd worden tot de clubavond van 2 maart (liefst eerder). Kavellijsten zijn te verkrijgen via de website van Noviopost of via de veilingmeester. Als alles naar wens verloopt, zijn de veilingboekjes op de clubavond van 26 maart gereed om uitgedeeld te worden. De veilinglijst is dan al wel enige tijd beschikbaar op de website van de vereniging. Boekjes worden alleen nog toegezonden aan leden die deze niet op de verenigingsavonden kunnen meenemen en hier expliciet om gevraagd hebben. Dit om de hoge portokosten te beperken. Op vrijdagavond 13 april en zaterdagochtend 14 april is er dan gelegenheid om de kavels te bekijken. Ik hoop weer op een grote gevarieerde veiling.

De veilingcommissie

Ledennieuws

De vereniging heet als nieuw lid van harte welkom:
943 Th. Orth

800 W.J.C. van Wijck
Heeft het lidmaatschap opgezegd.

Programma 1e helft 2012

- Dinsdag 21 februari, middagbijeenkomst

In de maand februari is er geen regionale ruilavond!

- Op zondag 26 februari 2012 is het weer Postzegel-Totaal van 10.00-17.00 uur, in alle zalen van Wijkcentrum "De Klokketoren" Burg. Slotenmaker de Bruineweg 272 te Nijmegen

- Vrijdag 2 maart, ledenavond

- Dinsdag 20 maart, middagbijeenkomst. Let op in zaal 4!

- Maandag 26 maart, regionale ruilavond thema Scandinavië

- Vrijdag 13 april (= 2de vrijdag) ledenavond, tevens kijkavond voor de kavels van de grote halfjaarlijkse veiling op zaterdag 14 april (= 2de zaterdag)!

- Zaterdag 14 april de grote halfjaarlijkse veiling alleen toegankelijk voor leden. Bezichtiging van de kavels tussen 10.30-12.00 uur. Aanvang van de veiling 13.30 uur!

- Dinsdag 17 april, middagbijeenkomst

- Maandag 23 april (is 4de maandag), regionale ruilavond thema Duitsland

- Vrijdag 4 mei ledenavond

- Dinsdag 15 mei, middagbijeenkomst

- Maandag 21 mei (is 3de maandag), regionale ruilavond, thema Oostenrijk en Zwitserland

- Vrijdag 1 juni ledenavond, tevens veiling met alle kavels inzet **BOD**. Als afsluiting van het seizoen is er een gratis presentieverloting waarbij iedere aanwezige een prijs ontvangt.

- Dinsdag 19 juni, middagbijeenkomst

- Maandag 25 juni, regionale ruilavond thema Engeland en Gebieden

**De bijeenkomsten op vrijdag zijn alleen toegankelijk voor leden van Noviopost ! Alle bijeenkomsten vinden plaats in:
Wijkcentrum "De Klokketoren", Burg.Slotenmaker de Bruineweg 272 te Nijmegen.**

Aanvang van de middagbijeenkomsten is 14.30 uur, zaal open 14.00 uur.

Voor zowel de ledenavonden als de regionale ruilavonden is de aanvang om 19.30 uur, zaal open 19.00 uur.

Bijeenkomsten "De Globe" Wijchen

Op de volgende zondagen in 2012 vinden de bijeenkomsten van "De Globe" Wijchen plaats. Het adres is:
Brede School "NOORDERLICHT",
Roerdompstraat 76,
6601 DL Wijchen-Noord

11 maart

9 april (2e Paasdag)

13 mei

10 juni

De bijeenkomsten zijn van 10.00 tot 13.00 uur.

Op de 2e Paasdag op 9 april is dat van 10.00 tot 15.00 uur.

Onlangs overleden 3 van onze leden

J. Spaargaren

J. van 't Zelfde

Ja. Dassel Nienhuis

Zij waren leden van het eerste uur
en vervulden jarenlang
belangrijke posten binnen de vereniging

Wij wensen de familie veel sterkte toe

Perfins – Hou ze in de gaten (3)

Nadat in het vorige artikel 1) een introductie is gegeven over perfins en poko's, wordt in deze bijdrage een overzicht gegeven van alle 12 de perfins en de enige poko die in Nijmegen zijn gebruikt. In de tabel zijn alle perfins afgebeeld, met de nummering zoals die in de Perfin catalogus wordt gebruikt 2).

Achter het nummer en de letters wordt ook het "type" genoemd. We spreken bij de perfins over "types" als van een lettercombinatie meerdere varianten bekend zijn. Soms zijn die gemakkelijk van elkaar te onderscheiden (b.v. bij wel/geen punten tussen de letters of verschillende lettergroottes), soms is dat moeilijker. De afbeeldingen 3) in de tabel kunnen helpen bij het vaststellen van het "juiste" Nijmeegse type. Bij twijfel adviseer ik de catalogus van Verhoeven te raadplegen voor het vaststellen van het juiste type.

De duur van de gebruiksperiode van een perfin bepaalt mede de zeldzaamheid ervan. Soms is dat slechts enkele jaren, maar er zijn ook voorbeelden van zeer lange gebruiksperiodes. Vooral bij lange periodes kan het aantal verschillende zegels dat met die perfin bekend is oplopen tot zelfs meer dan 100. Bij de bespreking van de afzonderlijke perfins worden alle periodes van gebruik en het bekende aantal zegels vermeld.

We zullen hierna zien dat het absoluut nog niet zeker is of dit lijstje van Nijmegen compleet is. Jarenlang hebben postzegelverzamelaars geperforeerde zegels als "beschadigd" beschouwd, en zodoende is er erg veel materiaal en dus is ook informatie verloren gegaan. Bovendien is van een aantal perfins de herkomst nog onbekend. Als de perfin nog op een poststuk zit is die vaak wel vast te stellen. Bij losse (afgeweeke) zegels kan dat lastiger zijn. Vaak is de afstempeling een aanwijzing voor de plaats van gebruik, maar ook dat is geen ijzeren regel, zie hiervoor perfin AN type 1.

Deze reeks over de Nijmeegse perfins en poko is tevens bedoeld als "naslagwerk", een soort van catalogus dus. Mocht U een zegel of stuk met perfin tegenkomen, dan kunt u met het overzicht snel vaststellen of het mogelijk om een Nijmeegse perfin gaat.

Uiteraard zien we uw nieuwe vondsten met grote belangstelling tegemoet.

De 12 Nijmeegse PER-FINS.

005, AB type 4.

De gebruiker van deze perfin is onbekend. Door de gelijkenis met de in

Rotterdam gebruikte perfin ABZ wordt vermoed, dat het afkomstig is van Van den Arend, Boer & Zoon, maar dan zonder de letter Z. In alle bekende exemplaren ontbreken enkele gaatjes door afgebroken pennen in de perforator. Gebruikt in 1903 en 1904 en in 6 verschillende zegels bekend.

021, AJ type 3.

Deze perfin is gebruikt door de Nijmeegse vestiging van Ant. Jurgens Margarinefabrieken, waarvan het moederbedrijf in Oss stond. De Nijmeegse vestiging werd opgericht in 1902.

Na de fusie met Van den Bergh in 1908 en het Britse Lever-concern in 1929, ontstond hieruit het latere Unilever. Deze perfin is in meer dan 100 zegels bekend en gebruikt van 1914 tot 1928.

032, AN type 1.

Deze perfin is in gebruik geweest bij A. Noordduyn & Zonen, Bankiers, Kasiers en Commissionairs in effecten, gevestigd aan Waalplein 9. Gebruikt van 1892 tot en met 1896.

De afgebeelde zegel (zie tabel 1e rij, 3e zegel) is afgestempeld met puntstempel 106 (bijpostkantoor Tilburg Goirke). Mogelijk pas gestempeld bij aankomst, of de zegel was op een aldaar gebruikte voorgefrankeerde (retour-) envelop geplakt. Deze perfin is in 9

Ant. Jurgens Margarinefabrieken (021 AJ/3)

verschillende zegels bekend en de enige Nijmeegse die met puntstempel voor kan komen. Het puntstempel is immers op 15 juni 1893 afgeschaft en de andere Nijmeegse perfinen zijn pas later in gebruik gekomen (zie afb. voorblad).

065, BMW.

Deze perfin is gebruikt door Batava Margarine Works Ltd. ofwel Batava Margarine Fabrieken, gevestigd aan de Krayenhoflaan 2-10. Het bedrijf bestond al in 1890, en werd in 1910 omgevormd tot N.V. Gebruikt van 1922 tot 1933 en bekend in 13 verschillende zegels.

202, G C V type 3.

Er zijn drie perfinen met de letters G.C.V., alle van de Geldersche Credietvereniging. Naast vestigingen in oa. Arnhem (GCV type 1) en Maastricht (GCV type 2) was de GVC (met perfin type 3) ook gevestigd aan Mariënborg nr. 83 in Nijmegen.

De Geldersche Credietvereniging is één van de voorlopers van wat in 1964 is uitgegroeid tot de Algemene Bank Nederland (ABN), die vervolgens in 1990 weer fuseerde met de AMRO bank tot het huidige ABN AMRO concern.

Deze perfin is in 11 verschillende zegels bekend en gebruikt van 1929 tot 1934.

292, HW type 2.

Zowel de N.V. Nieuwe Handelsmaatschappij "Waalsteen" steenfabriek, als steenhandel Oost-Nijmegen N.V. hebben deze perfin gebruikt. Ze waren

gevestigd op Mariënborg 69 resp. Nassausingel 2.

De N.V. was in 1923 opgericht als verkooporganisatie en verzorgde de verkoop, facturering en incasso voor de aangesloten fabrikanten.

Langdurig gebruikt, van 1923 tot 1963, in 125 verschillende zegels.

420, MB type 1.

De gebruiker van deze perfin is onbekend. Wel is vastgesteld dat het van 1926 tot 1934 in Nijmegen gebruikt is. Er zijn 9 verschillende zegels bekend. Opmerkelijk is dat de rechterpoot van de M tevens dienst doet als poot van de letter B.

431, MN type 2.

Hoewel al bekend was dat deze perfin in Nijmegen gebruikt is, weten we pas sinds kort (door de vondst van een briefkaart) dat de gebruiker L.A. Moll's ATIM (Automobielen- en Technisch-Industrieële Maatschappij) is geweest. Dit autobedrijf was gevestigd in de Van Welderenstraat 100-104. Dit pand is ontworpen door architect Oscar Leeuw, die o.a. ook het Concertgebouw De Vereeniging heeft ontworpen.

Gebruikt in 1922 en 1923 en bekend in 7 verschillende zegels.

N.V. Nieuwe Handelsmaatschappij "Waalsteen" (292, HW type 2)

435, MSC type 1.

Marck Spier & Co, expeditie, commissie, incasso is bekend als de oorspronkelijke gebruiker van deze perfin. De handelsnaam is daarna diverse malen gewijzigd, later o.a. in Agentschap Nijmegen der Stoomvaart-Mij "Nederland", aan de Arend Noorduijnstraat 20.

Langdurig gebruikt van 1910 tot 1964, bekend in ongeveer 70 zegels.

439, MWB.

Gebruiker was de Maas- en Waalsche Bank (Kneppers & Co). De bank was gevestigd aan de Molenstraat 106-108. Tegen de achterzijde van dit pand was rond 1905 voor diezelfde bank een pand gebouwd aan de Karrengas nr. 40.

Gebruikt van 1913 tot 1923 en bekend in zo'n 35 zegels.

Marck Spier & Co.(435, MSC type 1)

De Nationale Bankvereniging - Rotterdamsche Bankvereniging(517 NBV)

517, NBV.

De Nationale Bankvereniging - Rotterdamsche Bankvereniging heeft 93 verschillende perfinen NBV gebruikt, die meestal erg moeilijk van elkaar te onderscheiden zijn. Daarnaast is ook perfin RBV gebruikt, in 13 varianten. De Nijmeegse perfin NBV is ook gebruikt in de correspondentenschappen Druten en Zetten.

Gebruikt van 1922 tot 1960 in ongeveer 135 zegels.

703, SPL.

N.V. Splendor Gloeilampenfabriek is de gebruiker van deze perfin. In 1919 opgericht als N.V. Gloeilampenfabriek "Nijmegen". Na de introductie van het succesvolle merk Splendor, werd de naam van de fabriek gewij-

zigd. Ze was vanaf 1928 tot aan de sluiting in 1982 gevestigd aan de St. Annastraat 198.

De perfins (bekend in 20 zegels) zijn gebruikt van 1929 tot 1935.

De enig bekende Nijmeegse POKO:

852, Ster type 1.

De Poko Ster type 1 is uitsluitend bekend op zegel NVPH 50, en is tot op heden het enig bekende en dus unieke exemplaar. De afstempeling Nijmegen dateert uit 1915.

Poko is de aanduiding voor een in een postzegelplakmachine gebruikte zegel. Perfins werden uit een vel gescheurd. Poko's zaten op een rol en werden gesneden, zoals met deze zegel het geval is.

H(arrie) J.W.M. Jans, lid Ned. Academie voor Filatelie

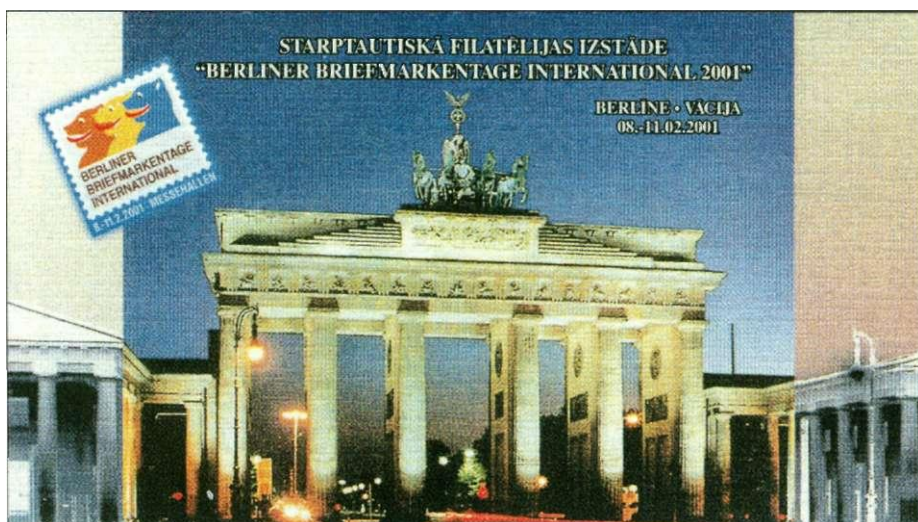
Noten

- 1) Perfins: Hou ze in de gaten (2), in Novioposta 2011-3, blz. 9-11
- 2) Jan L. Verhoeven, Catalogus van de perfins van Nederland en OR, 2e editie, Perfin Club Nederland, 2007.
- 3) Voor het gebruik van de afbeeldingen bedank ik Jan L. Verhoeven, Nico van der Lee en Fons Simons.

POKO ster

Nederlandse "bijdrage" aan de bouw van de Brandenburger Tor

Afb. 1 De Brandenburger Tor op de omslag van een postzegelboekje uit Litouwen

De Brandenburger Tor (1) is naar u beslist weet, het imposante bouwwerk dat staat aan het einde van de wereldberoemde allee "Unter den Linden" in Berlijn.

De aanleiding tot de bouw was de opdracht van de toenmalige Pruisische Minister Johann Christoph von Woelner in 1769 tot "Verschönerung der Residenz-Städte Berlin und Potsdam durch Errichtung vortrefflicher Gebäude".

Afb. 2 Ontwerper Carl Gotthard Langhans

Koning Frederik Willem II gaf in 1786 aan Carl Gotthard Langhans (2) opdracht een ontwerp te maken voor de "Tor des Friedens". Als voorbeeld voor zijn ontwerp dienden de Propyleeën op de Acropolis van Athene (3). Zijn voorganger Koning Frederik de Grote (4) was geen uitgesproken voorstander van de bouw. Veertien dagen na zijn overlijden echter, gaf zijn hiervoor genoemde opvolger opdracht tot de bouw.

Prof.dr.A.J.Hanau (Ooij-Nijmegen) van de Radboud Universiteit Nijmegen, die mijn verhaal over de Brandenburger Tor in het blad Thema had gelezen, wist mij te vertellen dat van Nederlandse zijde meebetaald was aan de bouw van de Brandenburger Tor. Mij was dat volkomen onbekend. Voor de precieze gang van zaken verwees hij mij naar zijn collega Joost Rosendaal, docent aan genoemde universiteit op het gebied van de politieke cultuurschiedenis. Het was niet alleen bij mij onbekend. Bij mijn zoektocht naar filatelistisch materiaal, dat er op volgde, bleek dat heel veel Duitsers niet op de hoogte waren van dit gegeven (en niet alleen filatelisten of handelaren).

De heer Rosendaal was bezig met het schrijven van een boek met als titel "De Nederlandse Revolutie", vrijheid, volk en vaderland 1783-1799 *. Hij bevestigde de mededeling van de heer Hanau en vertelde hoe een en ander toentertijd in zijn werk is gegaan. In genoemd boek wordt uitvoerig ingegaan op de Nederlandse "bijdrage". Het boek van de heer Rosendaal ligt in de boekhandel.

In het hierna volgende zal ik in verkorte vorm ingaan op deze geschiedenis, voorzien van filatelistisch materiaal, voor zover dit uit het genoemde tijdperk voorhanden is.

In de eerst fase waarin de Nederlandse Revolutie zich voltrok (1783-1787) brak een burgeroorlog uit. Na het ingrijpen van een Pruisisch leger in september 1787 werd een einde gemaakt aan deze burgeroorlog en de Nederlandse Revolutie. Waarom dit ingrijpen door deze buitenlandse macht?

De toenmalige erfstadhouder Willem V was een heel zwakke leider. Hij besloot met zijn familie de onrustige winter van 1786 in Nijmegen door te brengen op de Valkhof burcht (5). Hij was daar veiliger dan in 't Loo, maar ook zijn macht kwijt aan de revolutionairen. Baron Joan Derk van der Capellen tot den Pol (6) was een van de belangrijke leiders van de revolutie.

Afb. 3 De Propyleeën op de Acropolis van Athene, die als voorbeeld dienden.

Afb. 4 Standbeeld van Friedrich der Grosse.

Vrede mee (Brandenburger Tor). Deze bouwde hij ter herinnering aan de overwinningen van zijn oom, Frederik de Grote, en, niet te vergeten, de vrede die hij aan de Nederlanden had gebracht.

Jo Toussaint

Afb. 7 Het Hollandse landschap bij Goejanverwellesluis.

Begin 1787 liet de stadhouder zijn gemalin Wilhelmina van Pruisen, zuster van de Pruisische koning Frederik II, een poging doen, zijn macht in Holland te herwinnen. Haar reis naar den Haag moest het startsein geven voor de contrarevolutie. Ze werd echter op 28 juni 1787 bij Goejanverwellesluis (huidige gemeente Driebergen-Z.H.) (7 en 8) tegengehouden door een "Commissie van Defensie". Ze was daar, volgens de Pruisen, door in haar aanwezigheid rokende revolutioneren, "onheus bejegend". Zo behandelt men geen Pruisische prinses!!! "Het gebeuren van Goejanverwellesluis" genaamd, was de aanleiding voor de inval door de Pruisen.

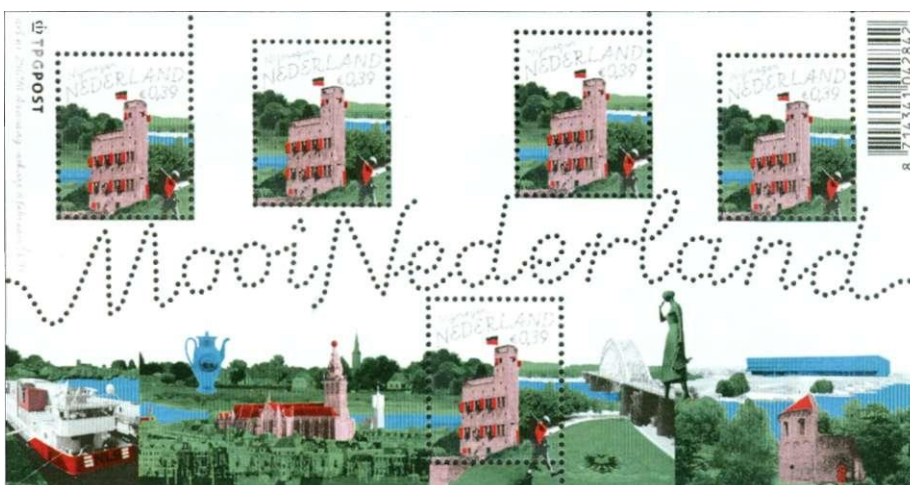
Het vervolg! U raadt het al, er moest betaald worden.

Afb. 6 Stempel baron Joan Derk van de Capellen tot den Pol.

De Pruisische koning eiste een hoog bedrag voor de kosten die gemaakt waren voor de hulp. De Staten van Holland voerden hiervoor een speciale belasting in, "de vijfentwintigste penning". Frederik Willem II wist wel raad met dit geld. Hij financierde er voor een gedeelte de Poort van de

*Voor complete informatie over De Nederlandse Revolutie, Joost Rosen daal. ISBN 9077503188;

Afb. 5 Valkhofburcht in Nijmegen.

Afb. 8 De Nederlandse vlag.

Stempelreclame in de Regio.

aflevering 1

Inleiding.

In december 2011 verscheen een nieuw Handboek Reclamehandstempels in Nederland [1]. Wat zijn dat, handstempels waarin reclame wordt gemaakt? En welke rol hebben deze stempels gespeeld in de Nijmeegse regio?

Dit zullen de onderwerpen zijn in een artikelenreeks van enkele afleveringen, die speciaal voor Novioposta geschreven wordt.

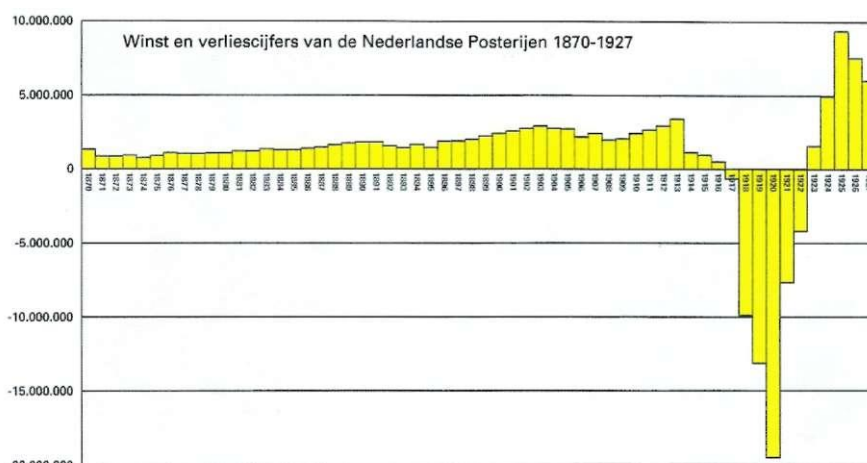
In de eerste twee delen zal het gaan over reclame bij de Nederlandsche Posterijen in de jaren '20 van de vorige eeuw. En ook over het ontstaan, de invoering, en de bijbehorende procedures van de reclamehandstempels.

Aansluitend daarop komen de stempels uit de Nijmeegse regio aan bod. Ze zijn gebruikt in Ubbergen, Beek bij Nijmegen, Berg en Dal, en Groesbeek, allemaal ten zuiden van de Waal. In de Betuwe kunnen we daaronder ook nog rekenen: Elst (Gld) en Bemmelen, elk met 2 stempels. Helaas maakte het Nijmeegse postkantoor geen gebruik van een dergelijk stempel.

Reclame bij de Nederlandsche Posterijen.

In de jaren voor en tijdens de Eerste Wereldoorlog, leek het in financieel opzicht bij P&T allemaal rozegeur en maneschijn. Door de invoering van postzegels in 1852 was de hoeveelheid post enorm toegenomen. Dit werd vooral veroorzaakt door verbeteringen in het postvervoer - vooral door de aanleg van spoorwegen - en de verlaging van de portokosten.

Het toenemend gebruik van briefkaarten (goedkoper dan het briefporto) speelde daarbij een belangrijke rol; er was immers nog (vrijwel) geen telefoonverkeer, en de post werd - zeker in de grotere steden - nog enkele malen per dag besteld.

Afb. 1: Grafiek met winst- en verliescijfers van de Nederlandse Posterijen 1870-1927, met een flinke dip die begint in 1917. Vanaf 1923 wordt het verlies weer omgezet naar winst, o.a. door inkomsten uit reclame voor particulieren.

In de jaren '20 van de vorige eeuw, kwamen de Nederlandsche Posterijen in een lastige financiële situatie. Door de Eerste Wereldoorlog werd de internationale handel bemoeilijkt, en waren er prijsverhogingen door inflatie. En de salarissen stegen mee! De tariefsverhogingen van 1916 bleken niet in staat de winstcijfers van de Posterijen op peil te houden, zoals te zien is in de grafiek van Afbeelding 1. [2]

In diezelfde grafiek zien we vanaf 1923 weer een stijging van de winst. Dat kan (deels) verklaard worden door het maken van "particuliere" reclame, waarmee P&T zich van extra inkomsten wist te voorzien. Die reclame werd gemaakt in de wachtkamers van de postkantoren, op voertuigen (postkarren e.d.), op drukwerken (lijsten, gidsen e.d.) en zelfs op gebouwen. Enkele voorbeelden daarvan: reclame voor Lux zeep op handpostwagens,

Afb. 2: Ontwerpschets voor reclame voor het wasmiddel LUX van De Lever's Zeerfabrieken uit Vlaardingen. Deze reclameborden waren bedoeld om op postkanen geplaatst te worden.

R I J K S T E L E G R A A F									
NR		Bedrag van de kosten.		 KANTOOR TE		Aangenomen door:		Gironummer van den afzender:	
a. Overslepen . . . b. Antwoord . . . c. Bodebezetting . . . d. Ontvangbewijs . . . e. Giro . . . f. Tin . . .		Samen . . . Bij Terug betaald den . . .				Overgesteind naar		In draad . . . den . . . 192 .	
KANTOOR VAN BESTEMMING.		Aantal woorden.		Tijd van aanname.		DIENSTRIJVOEGSELS.			
				Dag. Uur. Min. Vol N.					
T E L E G R A M.									
HET ONDER DEZE STREEP GESCHREVENE WORDT NIET MEDEGESEIND.									
NADruk VERBODEN. MODEL A. L. 1255 '24.		NAAM EN ADRES VAN DEN AFZENDER:				TELEFOONNUMMER VAN DEN AFZENDER:			
CLYSMA EGYPTIAN CIGARETTES BUCK UP OLD MAN! HAVE A "CLYSMA" 									

Afb. 3: reclame voor Egyptische sigaretten, op een telegramformulier uit 1924, van het merk Clysmas. Dit was een product van The British American Tobacco Cy. LTD., gevestigd in Rotterdam.

sigarettenreclame op een telegramformulier en de reclame op de schutblaadjes van postzegelboekjes (Afb. 2, 3 en 4).

Aanvankelijk leek rond deze reclameactiviteiten alles "koek en ei", maar het ging fout, toen P & T een contract van zes maanden gesloten had met de Fabrieken van Van den Bergh in Rotterdam. Dat ging over het maken van reclame voor hun product Blue Band in een tiental stempelmachines. Deze reclametekst (met de woorden "versch gekarnd") werd ook in de Nijmeegse continuerende Krag-stempelmachine gevoerd (Afb. 5).

En waardoor ging het mis?

Een belangrijke concurrent van de Rotterdamse Van den Bergh's Fabrieken was "Jurgens Vereenigde Fabrieken", met een vestiging in Nijmegen. Ook Jurgens was producent van margarine, een product bestaande uit eetbare oliën en vetten. Het was niet al-

leen een goede vervanger van boter, maar het was ook goedkoper. En hoewel de twee fabrieken in 1929 gezamenlijk de basis zouden leggen voor het huidige Unilever concern, waren Jurgens en Van den Berg in 1924 nog echte concurrenten. En daardoor ontstond het probleem: Jurgens beklagde zich, bij de Posterijen en later ook bij de rechter, over het feit dat op HUN post, door de Posterijen, reclame werd gemaakt voor een product van de concurrent!

Na veel juridisch heen-en-weer gekibbel werd het contract tussen Van den Berg en de Posterijen al na twee maanden verbroken (Afb. 6). Ook de boterfabrikanten waren hier blij mee. Zij vonden dat de woorden "versch gekarnd" in een reclametekst alleen gebruikt mochten worden voor echte boter, en niet voor Blue Band, een margarine!

Bij de Posterijen ontstond hierna behoefte aan een regelgeving over het maken van particuliere reclame. En uiteindelijk besloot de Minister van Verkeer en Waterstaat, de "baas" van P & T, dat er reclame in (hand-stempels gemaakt mocht worden, maar alleen ten behoeve van zaken van "al-

Afb. 4: Reclametekst "Kookt op Gas" op binnenzijde postzegelboekje 16 [3].

Afb. 6: Viagstempel met Blue Band reclame uit een Rotterdamse Fliermachine, op de laatste dag van gebruik: 30 september 1924.

Afb. 5: Continuerend machinestempel uit Krag machine, met Blue Band reclame. Nijmegen, 15 september 1924.

gemeen belang". Dus er mocht geen (particulier) commercieel tintje aan kleven. [4]

Naar Duits voorbeeld (Afb. 7) werd toen de deur opengezet voor reclame in handstempels. Door reclameagenten van P & T werden gemeentebesturen (Burgemeester & Wethouders) benaderd met de vraag of zij, tegen betaling, reclame wilden maken voor hun gemeente in een stempel dat gebruikt werd in het plaatselijke postkantoor. Hoe dat precies in zijn werk ging, kunt U lezen in het volgende deel van deze reeks.

Jos M.A.G. Stroom.

Afb. 7: Duits handstempel Friedrichshafen am Bodensee, met reclametekst Kur- und Badeort, Strandbäder-Wassersport, 28.8.1922.

Noten en literatuur:

- 1) Reclamehandstempels 1925 - 1970, in de reeks "De Poststempels van Nederland", Jos M.A.G. Stroom en Cees J.E. Janssen, uitgegeven door de Ned. Ver. van Poststukken en Poststempelverzamelaars, december 2011.
- 2) De afbeeldingen 1 t/m 3 zijn met toestemming overgenomen uit De Postzak 205, november 2008.
- 3) E. Horn, Handboek Postzegelboekjes, 1980.
- 4) Over "handelsreclame" op postwaarden is ook geschreven over D.W. F. Verkade, in Filatelie Informatief, november 1982, blz. 3450-1 t/m 34.

Locatie en openingstijden:

Maaspoort Sports & Events, Marathonloop 1,
5235 AA 's-Hertogenbosch, 073 - 649 42 22
Vrijdag 23 maart : 10.00 tot 17.00 uur
Zaterdag 24 maart : 10.00 tot 17.00 uur

Parkeren en toegang
gratis

Indien onbestelbaar retour: Tolhuis 35-17, 6537 NN Nijmegen

Bestuur

Voorzitter:

A.F. Buijtenhuis, Tolhuis 20-30,
6537 LW Nijmegen, tel. 024-3449032
ton@buitenhuizen.com

Secretaris:

Drs. W.J. Nelissen, Heidepad 8,
6584 CX Molenhoek, tel. 024-3584332
w.j.nelissen@planet.nl

Penningmeester:

A. Thijssen, Bongerd 68,
6581 TH Malden, tel. 024-3581054
korethijs@kpnplanet.nl
Postbankrekening 575462 t.n.v.
Fil. Ver. "NOVIOPOST" Nijmegen

Ledenwerving:

Mevr. Th.G. v. Hoogstraaten-v. Rijs-
wijk, Zebrastr. 18,
6531 TX Nijmegen, tel. 024-3550895

Commissie Activiteiten: vacature

Rondzenddienst, algemene leiding en administratie:

G.L.P. Dezaire, Lankforst 52-14,
6538 KH Nijmegen, tel. 024-3446150.
g.dezaire@upcmail.nl

Pr-afdeling

voorzitter:

A.P.M. Lamers, St. Annastraat 279
6525 GS Nijmegen, tel. 024-3555297
toinelamers@villagladiola.nl

lid: H.A.O.M. Theunissen, Market
Garden 4, 6562 HD Groesbeek,
tel. 024-8480295

haom.theunissen@chello.nl

lid: W.J.M. Goossens, Vendelierstr. 15
6562 NA Groesbeek, tel. 024-3974654
w.j.m.goossens@chello.nl

Op zondag 26 februari 2012

Postzegel Totaal

van 10.00 - 17.00 uur

in alle zalen van "de Klokketoren"

een postzegelkoopjeskraam
die gevuld wordt vanuit
actieve Novio-post leden

meer dan 100 meter aan
postzegelstands met vele handelaren

computers en filatelie
in een eigen computerhoek

